

vetekedhetett a hegyvidéki kőzetekkel, de helybeli bányászata, így olcsósága miatt a térségben építőanyagként használták az Árpád-kortól folyamatosan egészen a '70-es évekig.

A modern építőanyagok alkalmazása, hajdani épületek lebontása és gondozatlansága következtében ma már szinte alig-alig ismerhetjük. Feltárása, megismertetése és megőrzése érdekében tett kutatások, gyakorlati intézkedések szükségszerűek, hiányukban múltunk, kulturális és természeti örökségünk szeletei vesznek el!

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság vezetésével az „*Elfelejtett kulturális és természeti örökségünk felfedezése a magyar-szerb határ menti régióban*” elnevezésű Magyarország-Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program keretében kutatói csapat alakult a szerb-magyar határ menti régió közös természeti, történelmi és kulturális örökségének megőrzése érdekében. A projekt célja a réti mészkő, mint a szerb-magyar határ menti régió közös természeti, történelmi és kulturális örökségének megőrzése tudományos igényű megalapozó kutatáson, turisztikai tematikus útvonal kijelölésén és népszerűsítő programok megvalósításán (így többek között a Varangykő túraútvonal kijelölésén, a Csólyospálosi Földtani Feltárás Természetvédelmi Terület felújításán) keresztül.

A projekt keretében indított kutatás a darázs-kő egykori előfordulására, bányászatára és felhasználására vonatkozó régészeti, történelmi, műemlékvédelmi, néprajzi és természettudományos kutatások eredményeként napjainkig rendelkezésre álló adatok összegyűjtésére, adatbázisba rendezésére és azok hozzáférésének biztosítására, továbbá az összegyűjtött adatok terepi hitelesítésére irányult. A kutatási program kiemelt célja volt a réti mészkővel kapcsolatos régészeti, történelmi, műemlékvédelmi, néprajzi, geológiai és természettudományos adatok gyűjtése és egységes szempontok szerint adatbázisba rendezése.

A gyűjtött adatbázis több tudományág eredményeinek integrálásával valósult meg és közel 2300 adatot tartalmaz. Az adatgyűjtést terepi hitelesítés és fotódokumentálás egészítette ki.

Összesen négy megye és a Szerb Köztársaság területéről – közel 160 települést érintve – az adatbázisban egyenlő arányban találunk középkori és újkori adatokat, miközben a népi építészet és városépítészet számos esetben csak település szintjén, egy-egy egységként szerepel. A napjainkig összeállított adatbázis megfelelő alapot biztosíthat további kutatások tervezéséhez, hasznosításához és további, komplex természeti-geológiai-kulturális örökségvédelmi értékeink megőrzéséhez.

A Keleti-Kárpátok fiatal vulkáni és a hazai erubáz talajok agyagásványos összetételének összehasonlítása

Madarász Balázs - Németh Tibor - Fazakas Csaba - Jakab Gergely - Szalai Zoltán
MTA CSFK FTI

A Kárpát-medence földtörténetében igen jelentős szerepet töltött be a vulkanizmus. A vulkánosság az ív Ny-i felében kezdődött 16,5 millió éve és K felé vándorolt. Legfiatalabb tagja a Csomád, ahol csupán néhány tízezer éve ért véget a vulkanizmus. Munkánkban a Keleti-Kárpátok 3 legfiatalabb vulkáni tagjának, a Görgényi-havasok (Mezőhavas), Hargita és Csomád, valamint négy (jóval idősebb, 16–9 millió éves) magyarországi mintaterület, összesen 8 erubáz szelvény talajtani és XRD vizsgálatát végeztük el. A vizsgált szelvényekben erősen tükröződik a talajképző kőzet összetétele, amit a talajban található kevésbé stabil színes szilikátásványok jelenléte bizonyít. A hargitai mintákban az amorf anyag jelenléte is jelentős. A másodlagos ásványok közös vonása, hogy rosszul kristályosodottak, pedogén fejlődésük korai szakaszában vannak. A cristobalit az (andezites) minták jellegzetes fázisa. Jelen tanulmányban arra keressük a választ, hogy az azonos talajképző kőzeten, de jelentősen különböző klimatikus feltételek mellett, milyen szerepe van

a kornak az agyagosodás és agyagásványtani átalakulás szempontjából, s ez alapján milyen rendszertani azonosságok és különbségek emelhető ki a hazai, a román és a WRB osztályozása alapján.

Magyarország defláció veszélyeztetettségi térképe

Négyesi Gábor¹ - Pásztor László² - Laborczi Annamária² - Lóki József¹

¹Debreceni Egyetem

²MTA ATK TAKI

A Debreceni Egyetem szélcsatornában végzett erodálhatósági méréseinek, az MTA ATK TAKI új, országos talajtérképeinek és a CORINE felszínborítási adatbázis integrálásával országos defláció veszélyeztetettségi térképet szerkesztettünk.

Az erodálhatósági mérések (kritikus indítósebesség, időegység alatt bekövetkező talajvesztés) átlageredményeit térbelileg a digitálisan előállított talaj textúra térkép segítségével kiterjesztve regionalizálhatóvá, illetve becsülhető vált az ország talajtakarójának potenciális erodálhatósága. Elsőként azt vizsgáltuk, hogy ha az ország területén nem védené növénytakaró a felszínt, akkor a munkaképes szelek mennyire veszélyeztetnék a különböző talajadottságú területeket.

A következő lépésben a talajtani és a területhasználati adottságokat együtt vettük figyelembe. Ez azt jelenti, hogy a talajtani térkép fedvényéből kivontuk azokat a területhasználati egységeket, amelyek fedettségük miatt nem jelentenek a szélrózsió számára kiindulási felületet. Ilyenek például a beépített területek (települések, ipari területek, utak, vasutak és kiegészítőik, szórt jellegű települések), egyéb antropogén létesítmények (halastavak, hulladéklerakó telepek) illetve bizonyos zárt természetes növénytakarójú felszínek (erdők, legelők, stb.). Végeredményben a szántókat és a degradált gyepeket minősítettük a hozzájuk tartozó talajtani adottságok alapján.

Poszterünk az egyes forgatókönyvek szerinti, országos, defláció veszélyeztetettségi térképeket mutatja be.

Kulcsszavak: defláció, digitális talajtérképezés, erodálhatósági mérés, felszínborítás, potenciális erodálható

Magyarország erózió-veszélyeztetettségi térképe

a PESERA és az USLE modellek eredményeinek integrálásával

Pásztor László¹ - Takács Katalin¹ - Waltner István² - Belényesi Márta² - Centeri Csaba²

¹MTA ATK TAKI

²Szent István Egyetem

Az eróziós modellezés olyan eszköz, amelynek segítségével információt nyújthatunk a talajpusztuláson keresztül a humuszanyagok mennyiségének, és az ebből következő talajfunkciók csökkenésére vonatkozóan. Az eróziós modellezés lokális szinten is segíti a számításokat, de egyre nagyobb az igény a nagyobb kiterjedésű vizsgálatokra, többek közt a klímaváltozással kapcsolatos kutatások során, hiszen ezek eredményeinek ismerete jelentősen pontosíthatja a szén-körforgással kapcsolatos előrejelzéseket. Az elmúlt több mint egy évtized során két, számítógépes modelleken alapuló, országos léptékű vizsgálat készült a hazai eróziós viszonyokról.